

25.11.2022

↘ 21.05.2023

Stadsmuseum Gent

STAM

Hoogbouw in
de Lage Landen

SKYLINE

Over het STAM ■
Stadsmuseum
Gent

Het STAM verkent als museum wat Gent tot Gent maakt, en de stad tot stad. Het verbindt mensen van vandaag met de geschiedenis en kijkt naar de toekomst van de stad. Het STAM maakt van bewoners, gebruikers en bezoekers betrokken partijen en gaat gul partnerschappen aan.

Het museum heeft een vaste tentoonstelling, 'Het verhaal van Gent', die eind 2020 helemaal is vernieuwd. Daarnaast brengt het museum ook tijdelijke tentoonstellingen. 'SkYline' wordt de najaars-expo van 2022 en zal te zien zijn van 25.11.2022 t.e.m. 21.05.2023.

Het STAM ligt op de Bijlokesite, een groene cultuurhaven vlakbij het centrum van Gent. De tentoonstellingsruimtes bevinden zich in de historische Bijlokeabdij.

Uitgangspunt expo SkYline

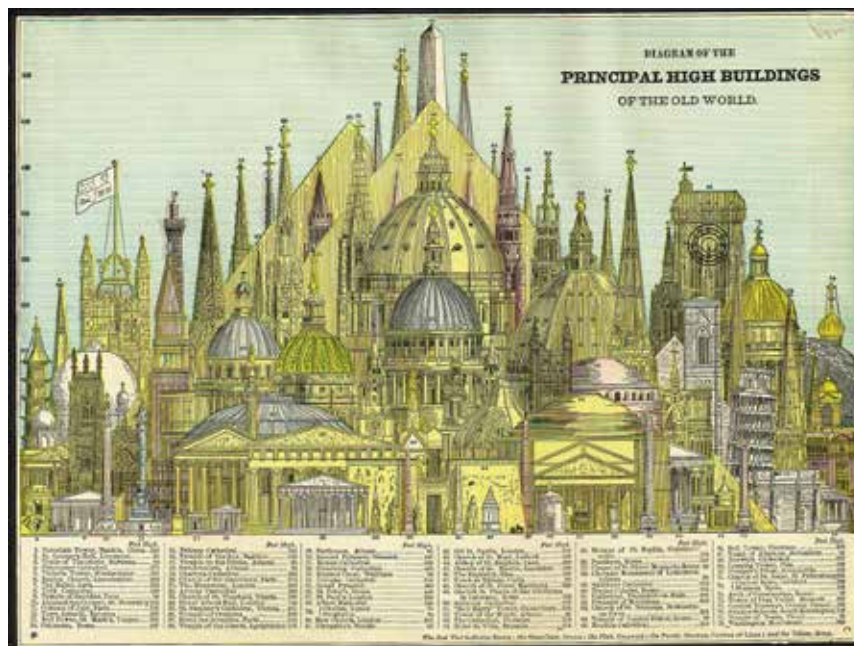
Als Stadsmuseum kijken we naar onze eigen stad, maar evengoed naar andere steden, naar hun verleden, heden en de veranderingen die ze doormaken. Wat maakt een stad tot stad? Het is een vraag die ons dagelijks bezighoudt.

Aan welke stad je ook denkt, binnen de kortste keren heb je een beeld voor ogen. Uiteenlopende zaken bepalen die beeldvorming, maar een van de hoofdrolspelers daarin is en blijft haar silhouet, haar skyline.

Hoe zijn skylines opgebouwd? Hoe fascineren de wolkenkrabbers en woontorens van vandaag ons anders dan de belforten en kerken van vroeger? En niet onbelangrijk: hoe spelen steden hun skyline zelf uit, vroeger en vandaag?

De expo 'SkYline. Hoogbouw in de Lage Landen' daagt jouw - vaak terloopse - blik op de stad uit. Samen hoog, hoger, hoogst? Niet te missen voor wie de stad mee bouwt, tekent, bewoont, liefheeft, in vraag stelt.

↓ Diagram of the Principal High Buildings of the Old World, 1884. George F. Cram - Wikicommons

STAM

Verhaallijn

Middeleeuwse steden in de Lage Landen zijn herkenbaar aan hun skyline met kerktorens en belforten. Vandaag verdichten steden met hoogbouw. Techniek, geld, macht en ego's strijden om aandacht. Er kan steeds hoger gebouwd worden, maar wat betekent dat voor de stad en zijn/haar bewoners? Wat voor beeld onthouden we van een stad?

1 Introductie: De fascinatie voor de skyline

'Skyline' fascineert. Een installatie verbeeldt wat dit woord oproept en waarmee je 'skyline' associeert. Het is een smaakmaker die je verrast en doet dromen om daarna weer met de voeten op de grond de rest van de expo te ontdekken. Hier krijgt ook de maquette van het hoogste gebouw ter wereld een plaats, de Burj Khalifa.

↑ Maquette Burj Khalifa 1:500, DAM und Skidmore Owings & Merrill (SOM), Louis Skidmore, Nathaniel A. Owings, 2008. Deutsches Architekturmuseum

2 Beeldvorming: De skyline als boodschapper

Een skyline is meer dan een optelsom van gebouwen. Het is een 'vorm', een visueel geheel dat ons beeld van een stad mee bepaalt. Steden presenteren zich aan de wereld via hun skyline. Het is hun uniek, vaak iconisch, silhouet.

In de Renaissance breekt het portretteren van steden helemaal door, dankzij de drukkunst en de honger naar kennis van de wereld. Maar een herkenbaar portret van een stad maken, is een hele opgave. Wat toon je (niet), vanuit welke hoek en hoe maak je zichtbaar wat niet zichtbaar is. Kunstenaars sleutelen aan hun compositie tot er een overtuigend beeld ontstaat. Het resultaat is zelden neutraal. Stadsportretten geven dus niet enkel een visuele weerslag, ze vertellen ook een verhaal over de stad.

↑ Gandavum Gent in Flandern – Johan Christoph Haffner, STAMcollectie

Schilders schrikken er niet van terug om een beeld hier en daar naar hun hand te zetten, klemtonen te leggen en een boodschap uit te dragen. Een analyse van de stedelijke skyline is tegelijk een ontleding van de stedelijke identiteit.

↑ Zicht op de rede van Antwerpen vanaf linkeroever, eerste helft 17de eeuw, Jan Wildens, Phoebus Foundation, Antwerpen

3 De fascinatie voor de hoogte

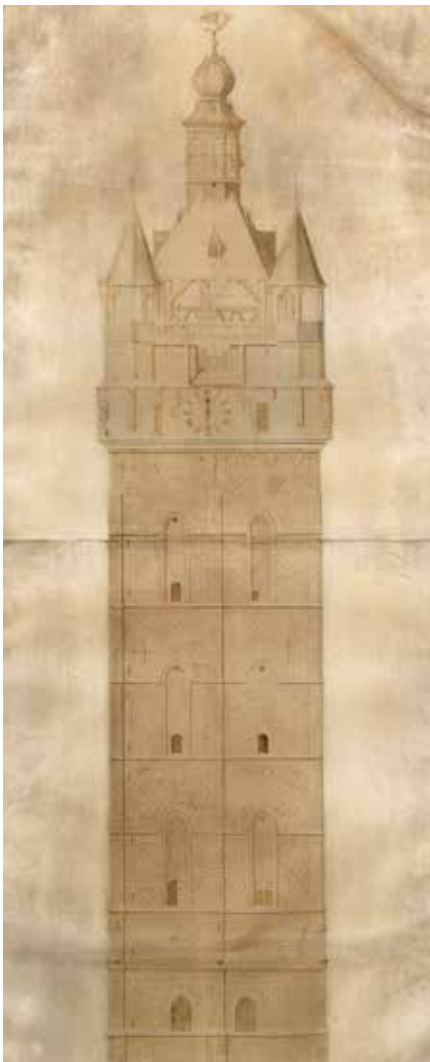
Waarom bouwt men in de hoogte? Is dit louter een functioneel en architectonisch antwoord op bepaalde stedelijke noden? Of moeten we de keuze voor torens ook zien als een statement in de steden, doordrongen van symbolische betekenissen, relaties en machtsverhoudingen? Zaal per zaal wordt dit thema verder uitgediept.

3.1 Spiritueel

De ranke spitsen van de gotische kerken lijken tot aan de hemel te reiken; ze benaderen het goddelijke en sacraliseren zo de stedelijke ruimte. De monumentale kerktorens waren lang de hoogste gebouwen in een stad en belangrijke landmarks. In de Lage Landen, waar moderne hoogbouwprojecten niet altijd even snel worden omarmd, is dit overigens vaak nog steeds zo.

3.2 Stedelijke macht

Naarmate de omvang, macht, welvaart en het aanzien van steden toenamen, drukten ook steeds meer burgerlijke gebouwen hun stempel op de skyline van middeleeuwse steden. In stedelijk Europa waren twee types hoogbouw prominent: de ranke torenhuizen van de mediterrane wereld en de robuuste belforten van België en Noord-Frankrijk (erkend als Unesco Werelderfgoed). Terwijl de torenhuizen vooral het prestige van machtige families uitdrukten, symboliseerden onze belforten de trots en vrijheid van steden en hun gemeenschappen. Belforten waren de plek waar documenten met stadsrechten bewaard werden, waar de stadsklok hing die waarschuwde voor gevaar en waar je ook de gevangenis of lakenhallen vond. Eén boodschap droegen ze stuk voor stuk uit: het zelfbewustzijn van middeleeuwse steden en hun elitefamilies groeide krachtig en de sociale dynamiek werd complexer.

↑ Ontwerptekening voor een nieuwe bekroning van het Gentse belfort, Lieven Cruyl, 1684. STAMcollectie

↑ Maquette van de toren van de Gentse Sint-Baafskathedraal, 17de eeuw. STAMcollectie

3.3 Kantoortorens

In de VS ontstaat begin 20ste eeuw een nieuw fenomeen: de kantoortoren. Die is niet alleen een bouwkundige oplossing om veel vloeroppervlakte op één perceel te genereren, maar evengoed een uitdrukking van economische 'power' en status.

↑ Tribune Tower Chicago, 1925. Getty Images

Dergelijke torens zijn ook maar mogelijk dankzij de technische vooruitgang die de decennia voordien gemaakt is: het gebruik van glas en staal, elektriciteit en de uitvinding van de lift. Later draagt ook het gebruik van voorgespannen beton bij tot de realisatie van hoge, glazen torens zonder veel pijlers en binnenmuren.

3.4 Woontorens

In de 20ste eeuw verrijzen meer en meer woontorens in steden. Als onderdeel van ambitieuze urbanisatieprojecten, of als alleenstaande blokken tussen andere gebouwen. Ook sociale huisvestingsmaatschappijen kiezen meer en meer voor hoogbouw. Is the sky the limit? Tot flatneurose toe?

← Woonproject Neermeersen en Watersportbaan Gent, 1964. Archief Gent

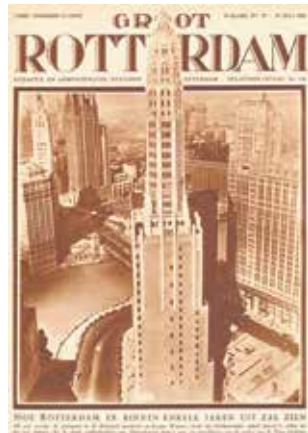
4 Gent en Rotterdam

Gent en Rotterdam zijn twee havensteden in de Lage Landen. De Gentse skyline wordt tot op vandaag gedomineerd door middeleeuwse gebouwen, en dat wordt ook uitgespeeld in de stadspromotie, vroeger en nu. Stadsvernieuwing begin 20ste eeuw had net de bedoeling dit historische silhouet nog beter te kunnen ervaren, en vandaag blijft Gent gepercipieerd worden als een stad met zijn 'drie torens', terwijl er intussen al heel wat meer aan de horizon zijn verzezen, met de Boekentoren (naar een ontwerp van Henry Van de Velde) als modern icoon.

↑ De Boekentoren met op de achtergrond de drie historische torens. Walter De Mulder, ca 1950. Universiteitsbibliotheek Gent

Rotterdam kent met het Witte Huis een van de eerste wolkenkrabbers in Europa. Die verschijnt al vroeg op stadsgezichten, naast de historische Laurenskerk. Na de kaalslag door de bombardementen tijdens de Tweede Wereldoorlog kiest de stad voor de moderniteit, en later ook resoluut voor hoogbouw.

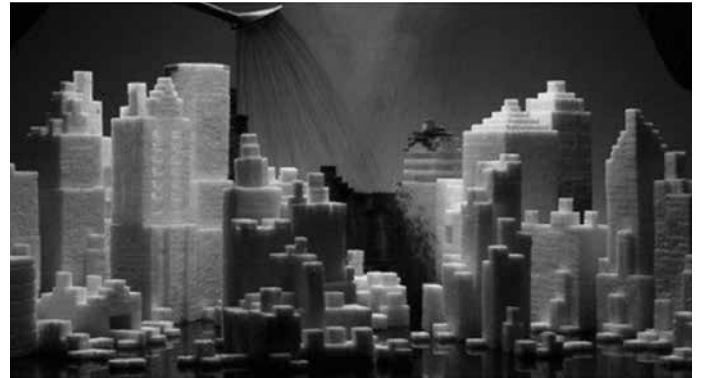
↑ Chicago was een voorbeeld voor de nieuwe stad die Rotterdam wou worden, zoals deze cover van het tijdschrift Groot Rotterdam toont in 1929. Collectie Gemeentearchief Rotterdam.

Door beelden en maquettes van enerzijds Gent en anderzijds Rotterdam naast elkaar te plaatsen krijg je een verhaal waarbij in het begin nog gelijkenissen te vinden zijn, maar de wegen uiteindelijk splitsen. Andere keuzes, andere beeldvorming. Het middeleeuwse Manhattan naast het Manhattan aan de Maas.

De keuze voor die vergelijking komt ook voort uit het feit dat het STAM en Museum Rotterdam samen tot het idee voor deze expo zijn gekomen en het initiële concept samen hebben uitgewerkt.

5 Staging Silence (2)

Een 'black box' video-installatie van Hans Op de Beeck uit 2013. Een werk waarin de kunstenaar wordt gecast in de rol van almachtige wereldmaker.

↑ Staging Silence (2), 2013, Hans Op de Beeck.

6 Het collectieve geheugen

Legobouwdozen, asbakken, sneeuwballen, schaaltes, zakken, koffieblikken, toeristische souvenirs... een divers amalgaam van objecten met een skyline. Het lijken banale voorwerpen, maar ze dragen onmiskenbaar bij tot de manier waarop skylines in het collectieve geheugen vorm krijgen. Het zijn getuigen van, maar evengoed actoren in de bewuste en onbewuste constructie van stedelijke zelfbeelden.

↑ Lego Architecture bouwdozen.

10 objecten uit de expo

Gezicht op de heerlijkheid Sint-Baafs en de stad Gent, 1701-1702 naar een 16de-eeuws origineel, Alexander Van Haute, STAMcollectie, Gent

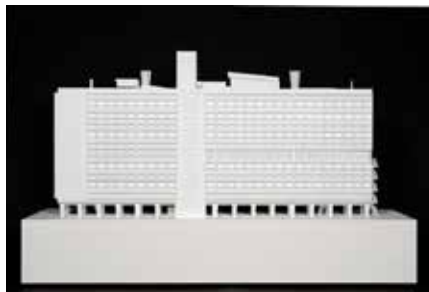
*Affiche ontwerp wereldexpo 1913
Leon Spilliaert, STAMcollectie, Gent*

*Zilveren model (1:200) van de
Laurenskerk, Museum Rotterdam*

*Ceremoniële bijl van de te waterlating
de 'Nieuw Amsterdam', 1937
Koninklijke Verzameling Nederland*

*Maquette Le Corbusier, 1952/2005
Cité de l'architecture et du patrimoine,
Paris*

*Untitled#6 from the series Fictions,
2007, Filip Dujardin, privécollectie*

*Maquette Willhemina Pier, 1990 - 1995
Norman Foster, Museum Rotterdam*

*Camouflage
2006, Hans Wilschut, Museum Rotterdam*

*Maastricht in de Stedenatlas Civitates
orbis terrarum
1572-1617, Universiteitsbibliotheek Gent*

*De Sint-Niklaaskerk Gent, 1818
Pierre François de Noter, STAMcollectie*

Praktische info

Waar

STAM, Bijlokesite,
Godshuizenlaan 2,
9000 Gent

Wanneer

25.11.2021 → 21.05.2023
Weekdagen: 9 → 17 uur
Weekends, feestdagen en
schoolvakanties: 10 → 18 uur

Gesloten op WOENSDAG
(behalve tijdens de eindejaarsweek,
op 28 december) en op 24 – 25 – 31
december en 1 januari

Tip: de eerste donderdag van elke
maand is de expo open tot 22 uur.

Toegangsprijzen

normaal tarief: 12 euro
voor volwassenen
**groepen (vanaf 15 personen),
senioren 65+ en andere
reductiehouders:** 10 euro
jongeren -26 jaar: 2 euro
kinderen en jongeren: gratis
Gentenaars: genieten altijd reductie
en kunnen op zondag (10 tot 13 uur)
gratis binnen.

Het ticket geeft ook toegang tot de
vaste tentoonstelling van het STAM,
'Het verhaal van Gent'.

Combiticket Skyline - Boekentoren
(bezoek aan de belvédère)
Openingsweek 25.11 t.e.m. 01.12
Krokusperiode 20.02 t.e.m. 02.03
Paasperiode 31.03 t.e.m. 07.04
Tickets via stamgent.be/tickets

De Standaard

Programma

Zondagsrondleidingen: Elke derde
zondag van de maand om 11 uur.
Voor individuelen en ook voor gezinnen.

Avondrondleidingen: Elke eerste
donderdag van de maand om 20 uur.

Combitickets met Boekentoren
(bezoek aan de belvédère) tijdens de
openingsweek, krokus- en paasvakantie.

Filmreeks i.s.m. KASKcinema en
Muziekcentrum De Bijloke.

**Lezingen, wandelingen en docu-
vertoningen** (met nabespreking)
i.s.m. Avansa en De Krook.

Fietstochten en lezingen
i.s.m. GAP, stadsbouwmeester en
Archipel

Creatieve ateliers
i.s.m. verschillende makers.

Zaalteksten

NL ■ FR ■ EN

STAMcafé

Open van 9 tot 18 uur,
gesloten op woensdag

Check website en menukaart
op www.stamcafe.gent

Contact: info@stamcafe.gent of
T +32 (0)493 40 13 80

Extra's in het kader van Kunstendag
voor Kinderen, Dag van de Wetenschap,
Museumnacht, schoolvakanties, ...

Voor groepen

- Rondleidingen: 85 euro
(max. 15 pers., 90')
- Rondleidingen voor scholen: 75 euro
(max. 20 pers., 90')
- Combinaties met catering?
Combinaties met een bezoek aan de
stad (stadswandeling, boottocht, ...)?
Vraag ernaar, wij denken mee!
T +32 (0)9 267 14 00

Reservering

Online via www.stamgent.be
T +32 (0)9 210 10 75

Events & zaalhuur

Bezoek je de tentoonstelling graag
eens na de openingsuren met je
organisatie of bedrijf? Nocturnes zijn
mogelijk op ma ■ di ■ do ■ vr ■ za
van 18.30 tot 01 uur.

Alle catering ligt in de professionele
handen van Coeur Catering.

De mogelijkheden?
Vraag ernaar, wij denken mee!
zaalverhuur@stad.gent
T +32 (0)9 267 14 00

Partners

Museum Rotterdam

Contact

Coördinatie tentoonstelling:
lars.dejaegher@stad.gent
T +32 (0)9 267 14 63

Pers:
frederik.verstraete@stad.gent
T +32 (0)9 267 14 50

STAMdirecteur:
christine.deweerd@stad.gent
T +32 (0)9 267 14 57

v.u.: Sami Souguir, AGB Erfgoed, Botermarkt 1, B-9000 Gent
coverbeeld: *Camouflage*, 2006, Rotterdam,
Hans Wilschut – Collectie Museum Rotterdam
grafisch ontwerp: Bureau BoschBerg

www.
stamGent.be